

Amersfoort, december 2022

Beste lezer,

Het eigene (en aardige) van filosofie is dat zij vragen stelt die uitstijgen boven de waan van de dag. Door alle prikkels van sociale media, praatprogramma's en liveblogs is het niet eenvoudig om daarvan los te breken.

Filosofie staat overigens niet los van de werkelijkheid met al haar onrust en crises. Het is van belang om de vragen die in onze tijd leven serieus te nemen. Ik geef u graag twee voorbeelden van hoe we dat doen bij Stichting voor Christelijke Filosofie.

Als eerste is prof. dr. ir. Jan van der Stoep aan de Wageningen University bezig met het thema 'rentmeesterschap,' waarover u kunt lezen in deze nieuwsbrief. Hij ontwikkelt een christelijk perspectief op de verantwoordelijkheid van de mens in relatie tot natuur en klimaat. Het tweede voorbeeld betreft het nieuwe boek van dr. Ronald van Steden over de politieke en maatschappelijke betekenis van veiligheid, dat begin volgend jaar in onze reeks zal verschijnen. Onze conferentie op D.V. 18 maart 2023 zal in het teken staan van dit boek. Alvast van harte uitgenodigd!

Beide thema's – rentmeesterschap en veiligheid – zijn actueel en complex. Waar wij als stichting het verschil kunnen maken, is het ontwikkelen van een nieuwe perspectieven, geïnspireerd door een rijke traditie van christelijk denken.

Vindt u het ook belangrijk dat goed doordachte christelijke perspectieven gehoord worden in het maatschappelijke en wetenschappelijke debat? Steun ons dan met een gift. Door teruglopende giften hebben we uw bijdrage hard nodig.

U kunt uw gift overmaken op onze rekening (NL 33 INGB 000 120 95 98, t.n.v. Stichting voor Christelijke Filosofie te Amersfoort). Online doneren kan ook: ga naar www.christelijkefilosofie.nl/doneren of scan de QR-code. Alvast hartelijk bedankt!

Met vriendelijke groet,

Dr. Teunis Brand, directeur

Retouradres:
Bergstraat 33,
3811 NG, Amersfoort

AS PEC TEN

‘Rentmeesterschap
is activerend’

*Interview met
Jan van der Stoep*

*Teunis Brand
nieuwe directeur*

Verhuizing

Christelijke Filosofie Conferentie

‘Rentmeesterschap is activerend’

Interview met Jan van der Stoep

Op 24 november 2022 hield prof. dr. ir. Jan van der Stoep zijn oratie aan Wageningen University & Research met als titel *Stewardship Revisited. A Conceptual Analysis*. Tabitha Moes legde hem naar aanleiding daarvan een aantal vragen voor.

Waarom heeft u besloten om uw oratie te houden over rentmeesterschap?

Ik ben altijd al geïnteresseerd geweest in de relatie tussen mens en natuur. Dat is, zeker tegenwoordig, een belangrijk thema. Rentmeesterschap is een begrip dat al heel lang meegaat in het christelijke denken. Aan de Wageningen University is *stewardship*, het Engelse equivalent van het begrip, ingeburgerd. Ik ben altijd op zoek naar tussentaal waarmee je geloof en professe met elkaar kan verbinden. Daarom is het voor mij belangrijk om dit begrip, dat breed gebruikt wordt, weer opnieuw te laden vanuit onze traditie. Het begrip is te belangrijk om zomaar kwijt te raken. Het helpt om een goede verbinding te leggen tussen enerzijds de context van Wageningen en anderzijds onze christelijk-filosofische traditie.

Wat is volgens u het grootste probleem met de traditionele invulling van het begrip rentmeesterschap en welke nieuwe invulling wilt u geven aan het begrip?

De invulling van het begrip rentmeesterschap waarbij de mens boven de aarde en tegenover de natuur wordt geplaatst, is meer modern dan christelijk. Daardoor worden dieren en planten gemakkelijk een grondstof, waar wij als mensen “op moeten passen.” Dat is voor mij een verkeerd beeld: we moeten de mens meer gaan zien als onderdeel van de natuur. Er zijn vier elementen die ik voorstel als nieuwe invulling van rentmeesterschap, elementen die ook in de traditie zelf al aanwezig zijn. Ten eerste moeten we aan duurzaam beheer werken. Dat betekent circulaire landbouw,

Als jij goed voor de aarde zorgt, zorgt de aarde goed voor jou

maar ook inkopen tegen een eerlijke prijs, waarbij andere organismen en ook andere mensen niet de dupe worden van onze keuzes. We moeten opnieuw nadenken over hoe we het gebruik van grondstoffen kunnen verduurzamen. Ten tweede moeten we ons richten op zorg dragen voor andere organismen. Planten en dieren hebben intrinsieke waarde, want God heeft ze gewild en gemaakt. Rentmeesterschap is theocentrisch in plaats van antropocentrisch. God staat in het middelpunt, niet de mens. Ten derde zijn we als mensen verbonden met de aarde en afhankelijk van de aarde. Zonder de organismen in de bodem kunnen wij niet leven. We zijn uit aarde gemaakt. Dat is een diep besef dat veel boeren hebben: als jij goed voor de aarde zorgt, zorgt de aarde goed voor jou. Als vierde en laatste punt betekent rentmeesterschap ook verantwoording afleggen. Rentmeesterschap is activerend en roept op om de wereld beter achter te laten dan je die hebt aangetroffen. Tegelijkertijd is het essentieel om dankbaar te zijn voor het leven dat ons geschonken is. Dat laatste heeft te maken met priesterschap, een andere metafoor die gebruikt wordt om de verhouding tussen mens en natuur te duiden. Priesterschap benadrukt meer de contemplatieve kant van ons menszijn. Mijns inziens moeten het activerende en contemplatieve steeds hand in hand gaan. Als je alleen activerend bezig bent, vergeet je wat je allemaal ontvangen hebt.

Er is veel kritiek op hoe christenen in het verleden zijn omgegaan met de natuur. Hoe zou u in gesprek gaan met iemand die het christendom als inherent problematisch beschouwt wat betreft de omgang met de natuur?

Het christendom is in het verleden meegegaan met een vorm van dualistisch denken. Dat is wat mij betreft een verkeerde afslag geweest. Daarbij is het idee ontstaan van de mens als heer en meester en als kroon van de schepping.

Men ging er vooral vanuit dat de mens de taak heeft om de aarde te onderwerpen. Eigenlijk is rentmeesterschap altijd een onderstroom in onze traditie geweest. Bij rentmeesterschap staat zorg voor het geschapene meer centraal. De laatste drie à vier decennia is dit gedachtengoed in christelijke kring weer opnieuw opgepakt. Er is veel misgegaan binnen het westerse christendom, maar ik vind het flauw om als hedendaagse westerse mensen het christendom de schuld te geven, aangezien het dualisme ook alles te maken heeft met de opkomst van het moderne denken. Bovendien: zou je alle vooruitgang die het christendom heeft gebracht ook willen missen?

Hoe kunnen we de nieuwe invulling van het begrip rentmeesterschap in praktijk brengen?

We moeten samenwerken met de natuur in plaats van tegen de natuur in te werken. De laatste tijd lijkt er een tegenstelling te zijn ontstaan tussen boer en natuur, terwijl dat juist niet zo hoort te zijn. Ook consumenten moeten de verbinding met de aarde weer zoeken. De aarde rust geven is een belangrijke grondnotie in de boeken van Mozes. Denk aan het sabbatsjaar, het jubeljaar en aan het sabbatsgebod waarbij dieren worden gezien als een onderdeel van het huishouden. Een belangrijke stap is het oprichten van coöperaties tussen boeren en burgers. Consumptie en productie zijn door supermarkten los van elkaar geraakt en mede daardoor zijn burgers de verbinding met de natuur en de landbouw kwijtgeraakt. Hoeveel burgers hebben echt met hun voeten in de klei gestaan? Hoe geaard zijn ze? Daarnaast zou ik willen zeggen: ken je plaats als mens. We moeten grenzen stellen aan ons verbruik en onze voetafdruk. Respecteer de wildernis en geef de natuur de ruimte.

Nieuwe directeur: Teunis Brand

Sinds september 2022 is Teunis Brand directeur van Stichting voor Christelijke Filosofie. Hij vertelt in het kort iets over zijn plannen.

Waar wil je op inzetten in je nieuwe functie?

“Om te beginnen op onderlinge samenwerking. We doen al veel mooie dingen, maar we kunnen die nog beter met elkaar verbinden. De komende tijd mag ik aan de slag met een nieuw meerjarenplan. Dat moet echt een plan worden van alle betrokkenen bij de stichting. Dus als u ideeën heeft, horen wij het graag.”

Wat zou je zelf in een nieuw meerjarenplan willen opnemen?

“Ik wil heel graag werken aan verjonging. Het is niet meer vanzelfsprekend dat studenten ons kennen en weten te vinden, dus we zullen nieuwe manieren moeten vinden om hen te bereiken. Daarnaast zou ik het mooi vinden als meer jonge academici bij ons werk betrokken raken, op welke manier dan ook.”

Hoe zou je dat praktisch willen aanpakken?

“Er liggen kansen in het gebruik van nieuwe media. Denk aan een mooie podcastserie over christelijke denkers. Een andere kans is om beter aan te slui-

ten op vragen van onze tijd. Denk aan thema's als levenskunst of klimaatverandering. Volgens mij hebben wij in onze traditie genoeg te bieden om daar een bijdrage aan te leveren.”

Teunis Brand studeerde economie in Rotterdam en volgde de master Christian Studies of Science and Society aan de VU. In 2020 promoveerde hij aan Wageningen University. Hij werkt sinds augustus 2019 bij Stichting voor Christelijke Filosofie, eerder in de functie van redacteur en communicatiemedewerker.

Kracht ten goede: een filosofie van de tijd

Kracht ten goede, het nieuwste boek van Sander Griffioen, is een intrigerend filosofisch werk dat je meeneemt in een reis door de tijd. Griffioen schrijft dat we niet bang hoeven te zijn voor de tijd, want tijd is een kracht ten goede. De auteur stelt verschillende vragen: kunnen we ontkomen aan de tirannie van de klok? Welke rol speelt God in de tijd, en hoe verhouden kwaad en goed zich tot de tijd? *Kracht ten goede* is subtiel, complex en gelaagd. Goede filosofie gaat immers langzaam! Wilt u dit boek bestellen? Kijk op www.kokboekencentrum.nl voor meer informatie.

Sander Griffioen was bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie aan de Universiteit Leiden, hoogleraar filosofie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en van 1991 tot 2001 voorzitter van de Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte.

Wij gaan verhuizen!

Begin 2023 gaan wij verhuizen naar de Plompstorengracht in Utrecht

Sinds maart 2015 is het kantoor van Stichting voor Christelijke Filosofie gevestigd aan de Bergstraat in Amersfoort. Na ruim zeven jaar is het tijd voor een nieuwe stap. We gaan een kantoorruimte huren in het nieuwe pand van de Theologische Universiteit Kampen | Utrecht aan de Plompstorengracht in Utrecht. Het is een prachtig centraal gele-

gen pand in de historische binnenstad. Deze locatie maakt het eenvoudiger om samen te werken met verwante organisaties zoals ForumC en IFES, aangezien zij ook in dit pand gevestigd zijn. Daarnaast zorgt de centrale ligging voor meer mogelijkheden om contact met studenten te leggen.

Ons nieuwe adres wordt:
Plompstorengracht 3
3512 CA Utrecht

Christelijke Filosofie Conferentie 2023 over 'Vertrouwen en Veiligheid'

Op D.V. 18 maart 2023 zal de Christelijke Filosofie Conferentie worden gehouden.

Tijdens de conferentie zal door verschillende sprekers het thema 'vertrouwen en veiligheid' worden verkend. Hierbij staat het nieuwe boek van Ronald van Steden centraal, dat in onze boekenreeks Verantwoording verschijnt en tijdens de conferentie zal worden gepresenteerd.

De sprekers tijdens het ochtendprogramma zijn Ronald van Steden (universitair hoofddocent aan de VU Amsterdam), Berend Kamphuis (voorzitter van het College van bestuur van Verus) en Trineke Palm (directeur Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie).

Het programma begint om 10.30 uur met vanaf 10.00 uur inloop. Het middagprogramma zal bestaan uit verschillende deelsessies. De sprekers en thema's van de deelsessies zullen binnenkort op onze website worden gepubliceerd.

Locatie
Plompstorengracht 3
3512 CA Utrecht

Kosten en aanmelding

- Studenten en scholieren: gratis
 - Leden Vereniging voor Reformatorische wijsbegeerte: €15,-
 - Niet-leden: €25,-
- Aanmelden kan tot 9 maart 2023 via onze website www.christelijkefilosofie.nl.

U bent van harte uitgenodigd!

STICHTING CHRISTELIJKE FILOSOFIE

Aspecten is de halfjaarlijkse nieuwsbrief van Stichting voor Christelijke Filosofie (redactie: Tabitha Moes MA, communicatie@christelijkefilosofie.nl)

Bestuur

Dirk van Schepen MA (voorzitter)
Jan van Ginkel RA (penningmeester)
Wout Bisschop MA (secretaris)
Henk Jongbloed MSC
Prof. dr. ir. Aart Nederveen
Drs. Annemiek van Woudenberg-de Groot

Hoogleraren

Prof. dr. Jan Hoogland
Prof. dr. ir. Jeroen de Ridder
Prof. dr. ir. Jan van der Stoep
Prof. dr. Marc de Vries

Bureaumedewerkers

Dr. Teunis Brand (directeur)
Marieke Haan (bureaumanager)
Tabitha Moes MA (redacteur en communicatiemedewerker)

Contact

Bergstraat 33, 3811 NG, Amersfoort
033 - 43 28 288
info@christelijkefilosofie.nl
www.christelijkefilosofie.nl
IBAN: NL33 INGB 0001 2095 98

Ontwerp

Frivista, Amersfoort

DTP & Druk

AMV - Buijten & Schipperheijn Grafimedia, Lunteren

Agenda

18 maart 2023:

> Christelijke Filosofie Conferentie

Onderwijs

> Universiteit Wageningen, *Intercultural Perspectives* door prof. dr. Jan van der Stoep en drs. Leon Pijnenburg (vanaf 12 januari 2023)

> Theologische Universiteit Kampen | Utrecht, *Cultuurfilosofie* door prof. dr. Jan van der Stoep (vanaf 13 februari 2023)

> Theologische Universiteit Kampen | Utrecht, *Filosofische Hermeneutiek* door prof. dr. Jan van der Stoep en dr. Hans Burger (vanaf 16 februari 2023)

> Technische Universiteit Delft, *Cultuurfilosofie I* door prof. dr. Marc de Vries (semester II 2022-2023)

Kijk voor meer informatie op
www.christelijkefilosofie.nl